

การวิพากษ์สัญญาประชาคมของ Hobbes, Locke และ Rousseau กับความชอบธรรมของรัฐสมัยใหม่ A CRITIQUE OF HOBBS, LOCKE, AND ROUSSEAU'S SOCIAL CONTRACT THEORIES AND THE LEGITIMACY OF THE MODERN STATE

ศุภภาพิชญ์ ศิริพร ณ ราชสีมา*

Suphapietch Siriporn Na Rachasima*

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Pathom Rajabhat University

*Corresponding Author E-mail: suphapietch05@gmail.com

Received February 19, 2026; Revised April 5, 2026; Accepted April 20, 2026

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นบทความวิชาการเชิงทฤษฎีที่มุ่งวิเคราะห์และวิพากษ์แนวคิดเรื่องความชอบธรรมของรัฐในกรอบทฤษฎีสัญญาประชาคมของ Thomas Hobbes, John Locke และ Jean-Jacques Rousseau โดยพิจารณาผ่านสามมิติสำคัญ ได้แก่ สมมติฐานว่าด้วยธรรมชาติมนุษย์ รูปแบบของอำนาจอธิปไตย และสถานะของประชาชนในฐานะผู้ให้ความยินยอมทางการเมือง บทความนี้ใช้การวิเคราะห์เชิงแนวคิดและการเปรียบเทียบเชิงทฤษฎี เพื่อทำความเข้าใจทั้งจุดร่วมและความแตกต่างของนักคิดทั้งสามในฐานะรากฐานของการอธิบายความชอบธรรมของรัฐสมัยใหม่ ผลการวิเคราะห์พบว่า แม้แนวคิดของ Hobbes, Locke และ Rousseau จะมีความแตกต่างกันในรายละเอียด แต่ต่างตั้งอยู่บนสมมติฐานร่วมที่ผูกความชอบธรรมของอำนาจรัฐเข้ากับ “ความยินยอม” ของปัจเจกในฐานะคู่สัญญา อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาในบริบทของรัฐสมัยใหม่ที่อำนาจดำเนินผ่านสถาบัน นโยบาย และกระบวนการบริหารที่ซับซ้อน กรอบดังกล่าวกลับไม่สามารถอธิบายความชอบธรรมของอำนาจได้อย่างเพียงพอ ข้อวิพากษ์ของบทความนี้พัฒนาในสามประเด็นหลัก ได้แก่ ปัญหาความยินยอมเชิงสมมติซึ่งไม่ปรากฏในเชิงกระบวนการ ปัญหาความไม่เสมอภาคเชิงโครงสร้างที่ทำให้สถานะของคู่สัญญาไม่เท่าเทียมในทางปฏิบัติ และข้อจำกัดของกรอบอำนาจแบบอธิปไตยในการอธิบายอำนาจเชิงสถาบันของรัฐร่วมสมัย ในเชิงข้อเสนอ บทความเสนอให้ขยายกรอบการพิจารณาความชอบธรรมจากจุดกำเนิดของอำนาจไปสู่การประเมินคุณภาพของกระบวนการทางการเมืองและโครงสร้างเชิงสถาบัน โดยเน้นการมีส่วนร่วม ความโปร่งใส และความสามารถของรัฐในการลดความไม่เสมอภาค ซึ่งช่วยให้การอธิบายความชอบธรรมของรัฐสอดคล้องกับพลวัตของสังคมร่วมสมัยมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: ความชอบธรรมของรัฐ, ความยินยอมทางการเมือง, ความยินยอมเชิงสมมติ, การกำกับเชิงสถาบัน, ความไม่เสมอภาคเชิงโครงสร้าง

Abstract

This article is a theoretical academic study that aims to analyze and critically examine the concept of state legitimacy within the framework of social contract theory as developed by Thomas Hobbes, John Locke, and Jean-Jacques Rousseau. The analysis focuses on three key dimensions: assumptions about human nature, forms of sovereignty, and the status of

citizens as providers of political consent. The article employs conceptual analysis and theoretical comparison to explore both the shared foundations and the differences among these thinkers as a basis for explaining the legitimacy of the modern state. The findings indicate that, despite important differences, Hobbes, Locke, and Rousseau share a common assumption that links the legitimacy of political authority to the consent of individuals as contracting parties. However, when applied to the context of the modern state where power operates through institutions, public policy, and complex administrative processes this framework proves insufficient in fully explaining the legitimacy of political authority. The critique developed in this article centers on three main issues: the problem of hypothetical consent that lacks procedural manifestation, structural inequalities that render contracting parties unequal in practice, and the limitations of sovereignty-based models in explaining institutional forms of power in contemporary states. In response, the article proposes a shift in evaluating legitimacy from the origin of authority toward the quality of political processes and institutional structures, emphasizing participation, transparency, and the capacity of the state to reduce structural inequalities. This perspective allows for a more grounded understanding of legitimacy in relation to the dynamics of contemporary society.

Keywords: State Legitimacy, Political Consent, Hypothetical Consent, Institutional Governance, Structural Inequality

บทนำ

ความชอบธรรมของรัฐเป็นคำถามพื้นฐานในปรัชญาการเมืองและการเมืองร่วมสมัย เนื่องจากเกี่ยวข้องกับตรงกับการยอมรับอำนาจของรัฐ การเชื่อฟังกฎหมาย และความมั่นคงของระเบียบทางสังคม ในบริบทของรัฐสมัยใหม่ที่อำนาจอธิปไตยได้จำกัดอยู่เพียงการบังคับใช้กฎหมาย หากแต่แทรกซึมอยู่ในนโยบายสาธารณะ ระบบราชการ และกลไกการบริหารที่กำหนดวิถีชีวิตของประชาชน คำถามว่ารัฐมีความชอบธรรมเพียงใดจึงมีได้เป็นเพียงประเด็นเชิงบรรทัดฐาน หากแต่เชื่อมโยงกับโอกาสชีวิตและความเป็นธรรมในสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ทฤษฎีสัญญาประชาคมเป็นหนึ่งในรากฐานสำคัญของปรัชญาการเมืองสมัยใหม่ในการอธิบายความชอบธรรมของรัฐ โดยตั้งอยู่บนสมมติฐานว่าปัจเจกยินยอมมอบอำนาจบางส่วนให้แก่รัฐเพื่อแลกกับความมั่นคงและระเบียบทางสังคม แนวคิดดังกล่าวปรากฏอย่างชัดเจนในงานของ Thomas Hobbes, John Locke และ Jean-Jacques Rousseau ซึ่งแม้จะมีความแตกต่างในรายละเอียด แต่ล้วนผูกความชอบธรรมของอำนาจรัฐเข้ากับความยินยอมของปัจเจกในฐานะคู่สัญญา (Hobbes, 1996; Locke, 1988; Rousseau, 2011) กรอบคิดนี้มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการพัฒนาทฤษฎีประชาธิปไตยแบบเสรีนิยมและแนวคิดเรื่องสิทธิของพลเมืองในโลกสมัยใหม่ (ศุภชัย ศุภผล, 2562)

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงบริบทร่วมสมัย การใช้อำนาจอธิปไตยได้จำกัดอยู่เพียงการบังคับใช้กฎหมายโดยอำนาจอธิปไตย หากแต่ดำเนินผ่านโครงสร้างสถาบัน ระบบราชการ นโยบายสาธารณะ และเทคโนโลยีการบริหารที่กำกับพฤติกรรมและชีวิตประจำวันของประชาชน แนวคิดเรื่องการกำกับประชากรชี้ให้เห็นว่ารัฐสมัยใหม่ใช้อำนาจผ่านกระบวนการบริหารจัดการความเสี่ยงและการจัดการสังคม มากกว่าการใช้อำนาบบังคับโดยตรง (Foucault, 2007) รูปแบบการทำงานของอำนาจในลักษณะนี้ทำให้คำถามเรื่องความชอบธรรม

ไม่อาจพิจารณาได้เพียงจากจุดกำเนิดเชิงสัญญา หากต้องคำนึงถึงผลของโครงสร้างสถาบันและนโยบายที่มีต่อโอกาสชีวิตของประชาชนในทางปฏิบัติ ด้วยเหตุนี้ การนำแนวคิดร่วมสมัยมาใช้จึงมีความสำคัญในการเปิดเผยข้อจำกัดของกรอบสัญญาประชาคม ซึ่งยังไม่สามารถอธิบายอำนาจที่ดำเนินผ่านโครงสร้างและกระบวนการเชิงสถาบันในรัฐสมัยใหม่ได้อย่างเพียงพอ

แม้จะมีงานศึกษาจำนวนมากที่วิพากษ์ทฤษฎีสัญญาประชาคมในมิติต่าง ๆ เช่น การชี้ให้เห็นความไม่เป็นกลางของสถานะ “คู่สัญญา” ซึ่งถูกกำหนดโดยโครงสร้างทางเพศและเชื้อชาติ (Pateman, 1988; Mills, 1997) หรือการตั้งคำถามต่อกรอบความยุติธรรมที่ไม่สามารถจัดการความไม่เสมอภาคเชิงโครงสร้างได้อย่างเพียงพอ (Fraser, 2009) อย่างไรก็ตาม งานวิพากษ์จำนวนมากไม่น้อยยังคงมุ่งโต้แย้งในระดับบรรทัดฐานของทฤษฎี มากกว่าการเชื่อมโยงข้อจำกัดดังกล่าวเข้ากับรูปแบบการใช้อำนาจเชิงสถาบันของรัฐร่วมสมัยที่ดำเนินผ่านนโยบาย หน่วยงานกำกับ และระบบข้อมูล ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ความยินยอม ความเสมอภาค และความเป็นตัวแทนถูกกำหนดขึ้นในเชิงโครงสร้าง

ด้วยเหตุนี้ บทความจึงตั้งคำถามนำการวิเคราะห์สามประการ ได้แก่ 1. ความยินยอมในทฤษฎีสัญญาประชาคมแบบคลาสสิกสามารถแปลงเป็นความยินยอมเชิงกระบวนการในระบบการกำหนดนโยบายของรัฐสมัยใหม่ได้เพียงใด 2. โครงสร้างความไม่เสมอภาคทางเศรษฐกิจและสังคมส่งผลให้สถานะของประชาชนในฐานะ “คู่สัญญา” ไม่สมมาตรในทางปฏิบัติอย่างไร และ 3. รูปแบบอำนาจเชิงสถาบันและการกำกับประชากรในรัฐร่วมสมัยทำให้การประเมินความชอบธรรมจำเป็นต้องขยับจากจุดกำเนิดเชิงสัญญาไปสู่การพิจารณาคุณภาพของกระบวนการและโครงสร้างเชิงสถาบันอย่างไร

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และวิพากษ์ฐานคิดเรื่องความชอบธรรมของรัฐในทฤษฎีสัญญาประชาคมของ Thomas Hobbes, John Locke และ Jean-Jacques Rousseau โดยพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างสมมติฐานว่าด้วยธรรมชาติมนุษย์ รูปแบบของอำนาจอธิปไตย และสถานะของประชาชนในฐานะผู้ให้ความยินยอมทางการเมือง พร้อมทั้งสังเคราะห์ข้อจำกัดร่วมของกรอบสัญญาประชาคมต่อการอธิบายการทำงานของรัฐสมัยใหม่ และเสนอกรอบการประเมินความชอบธรรมที่เน้นกระบวนการทางการเมืองและโครงสร้างเชิงสถาบันเป็นศูนย์กลาง

บทความนี้จึงไม่ได้มุ่งเพียงการอธิบายหรือวิพากษ์ทฤษฎีสัญญาประชาคมในเชิงบรรทัดฐานเท่านั้น หากแต่มีเป้าหมายในการเชื่อมโยงข้อจำกัดของทฤษฎีคลาสสิกเข้ากับรูปแบบการใช้อำนาจเชิงสถาบันของรัฐร่วมสมัย โดยเสนอกรอบการพิจารณาความชอบธรรมที่เน้นคุณภาพของกระบวนการทางการเมืองและโครงสร้างเชิงสถาบัน ซึ่งช่วยขยายขอบเขตของการวิเคราะห์จากระดับแนวคิดไปสู่มิติของการกำกับดูแลและนโยบายสาธารณะในสังคมร่วมสมัย อีกทั้งจะช่วยอุดช่องว่างของทฤษฎีสัญญาประชาคมคลาสสิกในการอธิบายรัฐสมัยใหม่

ความชอบธรรมของรัฐในมิติของธรรมชาติมนุษย์

1. Thomas Hobbes อธิบายความชอบธรรมของรัฐโดยตั้งอยู่บนสมมติฐานว่าสภาวะธรรมชาติเป็นสภาวะที่มนุษย์เผชิญความไม่มั่นคงจากการขาดอำนาจกลาง ส่งผลให้เกิดความหวาดกลัว การแข่งขันและความเสี่ยงต่อความรุนแรง หรือที่เรียกว่า “สงครามของทุกคนกับทุกคน” (Hobbes, 1996) ปัญหาดังกล่าวมิได้เกิดจากความชั่วร้ายโดยกำเนิด หากแต่เป็นผลจากโครงสร้างทางสังคมที่ไม่สามารถบังคับใช้กฎร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ แนวคิดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าธรรมชาติมนุษย์ในมุมมองของ Hobbes ถูกอธิบายในเชิงโครงสร้างของความไม่มั่นคงและความหวาดกลัว ซึ่งนำไปสู่ความจำเป็นของอำนาจอธิปไตยในฐานะกลไกควบคุมความรุนแรงในสังคม ทั้งนี้ การตีความของนักวิชาการไทยยังชี้ว่า Hobbes ให้ความสำคัญ

กับการผูกความชอบธรรมของรัฐเข้ากับความสามารถในการสร้างความมั่นคงและควบคุมความไม่แน่นอนของสภาวะธรรมชาติ (ฮัตชินสัน, 2563)

ภายใต้กรอบคิดนี้ มนุษย์จึงมีเหตุผลที่จะยอมจำกัดเสรีภาพของตนเองและมอบอำนาจให้แก่องค์อธิปัตย์ เพื่อสร้างความมั่นคงและระเบียบทางสังคม ความชอบธรรมของรัฐจึงตั้งอยู่บนความสามารถในการรักษาความสงบและป้องกันการกลับสู่สภาวะธรรมชาติ

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาในบริบทรัฐสมัยใหม่ แนวคิดของ Hobbes ยังมีข้อจำกัด เนื่องจากให้ความสำคัญกับผลลัพธ์เชิงความมั่นคงมากกว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน และไม่สามารถอธิบายรูปแบบของอำนาจที่ดำเนินผ่านสถาบันและนโยบายที่ซับซ้อนได้อย่างเพียงพอ

2. John Locke มองธรรมชาติมนุษย์ในฐานะปัจเจกที่มีเหตุผลและศีลธรรม มนุษย์สามารถรับรู้กฎธรรมชาติซึ่งกำหนดให้เคารพชีวิต เสรีภาพ และทรัพย์สินของผู้อื่น สภาวะธรรมชาตินี้จึงมิได้เป็นภาวะสงคราม หากแต่เป็นสภาวะที่ยังขาดกลไกในการบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ (Locke, 1988)

รัฐจึงถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อทำหน้าที่คุ้มครองสิทธิธรรมชาติ โดยอาศัยความยินยอมของประชาชนเป็นฐานของความชอบธรรม อำนาจรัฐต้องถูกจำกัดและตรวจสอบได้ ความชอบธรรมจึงมิได้ขึ้นอยู่กับความมั่นคงเพียงอย่างเดียว แต่รวมถึงการคุ้มครองสิทธิของประชาชนด้วย

อย่างไรก็ตาม ในบริบทรัฐสมัยใหม่ แนวคิดของ Locke ยังเผชิญข้อจำกัด เนื่องจากความไม่เสมอภาคเชิงโครงสร้างทำให้สิทธิในเชิงกฎหมายไม่แปรเป็นความสามารถในการมีอิทธิพลทางการเมืองอย่างเท่าเทียม ความชอบธรรมของรัฐจึงไม่สามารถอธิบายได้เพียงจากหลักการเชิงสิทธิ หากต้องพิจารณาเงื่อนไขเชิงสถาบันควบคู่กันไป

3. Jean-Jacques Rousseau เสนอว่า มนุษย์ในสภาวะดั้งเดิมมิได้มีแนวโน้มแข่งขันหรือก้าวร้าวโดยธรรมชาติ หากแต่ความไม่เสมอภาคเกิดจากโครงสร้างทางสังคมและทรัพย์สิน แนวคิดของ Rousseau จึงเน้นการสร้าง “เจตจำนงทั่วไป” ซึ่งสะท้อนผลประโยชน์ร่วมของสังคม (Rousseau, 2011)

ในกรอบนี้ ความชอบธรรมของรัฐเกิดจากการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎหมายและอยู่ภายใต้กฎหมายที่ตนมีส่วนร่วมสร้างขึ้น เสรีภาพจึงหมายถึงการอยู่ภายใต้กฎที่ตนยินยอม

อย่างไรก็ตาม แนวคิดดังกล่าวตั้งอยู่บนสมมติฐานของสังคมขนาดเล็กและการมีส่วนร่วมโดยตรง ซึ่งแตกต่างจากรัฐสมัยใหม่ที่มีความซับซ้อนและพึ่งพาระบบตัวแทนและกลไกเชิงสถาบัน ทำให้การอธิบายความชอบธรรมตามแนวคิดนี้ยังมีข้อจำกัดในเชิงปฏิบัติ

4. การเชื่อมโยงกับความชอบธรรมของรัฐสมัยใหม่ เมื่อพิจารณาแนวคิดของ Hobbes, Locke และ Rousseau ร่วมกัน จะเห็นว่าทั้งสามต่างตั้งต้นจากสมมติฐานเกี่ยวกับธรรมชาติมนุษย์ที่ต่างกัน ซึ่งนำไปสู่การอธิบายความชอบธรรมของรัฐในรูปแบบที่หลากหลาย อย่างไรก็ตาม ในบริบทรัฐสมัยใหม่ที่อำนาจดำเนินผ่านโครงสร้างสถาบัน นโยบาย และกลไกการบริหาร แนวคิดดังกล่าวยังไม่สามารถอธิบายความซับซ้อนของอำนาจและความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างได้อย่างเพียงพอ

สรุปเชิงวิพากษ์ เมื่อวิเคราะห์ในมิติของธรรมชาติมนุษย์ จะเห็นได้ว่า แนวคิดของทั้งสามนักคิดต่างมีบทบาทสำคัญในการอธิบายรากฐานของความชอบธรรมของรัฐ อย่างไรก็ตาม สมมติฐานดังกล่าวยังมีข้อจำกัดเมื่อเผชิญกับบริบทของรัฐสมัยใหม่ที่อำนาจมิได้ดำเนินผ่านความสัมพันธ์เชิงสัญญาโดยตรง หากแต่ผ่านโครงสร้างและกระบวนการเชิงสถาบันที่ซับซ้อน ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการอธิบายเพิ่มเติมในกรอบการวิเคราะห์ร่วมสมัย

ความชอบธรรมของรัฐในมิติของอำนาจอธิปไตย

1. Thomas Hobbes อธิบายอำนาจอธิปไตยในฐานะอำนาจสูงสุดที่จำเป็นต่อการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมโดยเห็นว่า เมื่อมนุษย์ออกจากสภาวะธรรมชาติและเข้าสู่สังคมการเมือง อำนาจทั้งหมดจะถูกรวมศูนย์ไว้ที่องค์อธิปไตย ซึ่งมีอำนาจเด็ดขาดในการกำหนดกฎหมายและบังคับใช้กฎหมายต่าง ๆ (Hobbes, 1996)

ในกรอบนี้ ความชอบธรรมของรัฐจึงผูกอยู่ความสามารถของอำนาจอธิปไตยในการควบคุมความขัดแย้งและป้องกันความวุ่นวาย อำนาจที่เข้มแข็งและไม่ถูกท้าทายจึงถูกมองว่าเป็นเงื่อนไขสำคัญของความมั่นคงทางสังคม

ข้อจำกัดสำคัญของแนวคิดนี้อยู่ที่การให้ความชอบธรรมกับอำนาจจากผลลัพธ์ด้านความมั่นคงเป็นหลัก โดยมิได้อธิบายเงื่อนไขเชิงกระบวนการและการตรวจสอบอำนาจ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของรัฐสมัยใหม่ที่ยึดหลักนิติรัฐและความรับผิดชอบ

2. John Locke เสนอว่า อำนาจอธิปไตยมิได้เป็นอำนาจเบ็ดเสร็จ หากแต่ต้องอยู่ภายใต้กรอบของกฎหมายและความยินยอมของประชาชน อำนาจรัฐถูกแบ่งแยกออกเป็นส่วนตัว ๆ เพื่อป้องกันการใช้อำนาจเกินขอบเขต และต้องสามารถถูกตรวจสอบได้ (Locke, 1988)

ความชอบธรรมของรัฐในกรอบของ Locke จึงขึ้นอยู่กับการใช้อำนาจอย่างจำกัดและสอดคล้องกับหลักนิติธรรม โดยรัฐมีหน้าที่หลักในการคุ้มครองสิทธิของประชาชน และหากรัฐละเมิดสิทธิดังกล่าว ประชาชนมีสิทธิในการต่อต้านหรือเปลี่ยนแปลงรัฐบาล

แม้แนวคิดของ Locke จะวางฐานให้กับหลักการประชาธิปไตยและการจำกัดอำนาจรัฐ แต่ในทางปฏิบัติ ความสามารถในการตรวจสอบอำนาจยังขึ้นอยู่กับโครงสร้างเชิงสถาบันที่อาจไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียม ส่งผลให้ความชอบธรรมของรัฐยังคงถูกตั้งคำถามในบริบทของความไม่เสมอภาคทางอำนาจ

3. Jean-Jacques Rousseau มองว่า อำนาจอธิปไตยควรเป็นของประชาชนโดยรวม และไม่สามารถโอนให้แก่บุคคลหรือสถาบันใดได้ อำนาจดังกล่าวแสดงออกผ่าน “เจตจำนงทั่วไป” ซึ่งสะท้อนผลประโยชน์ร่วมของสังคม (Rousseau, 2011)

ในกรอบนี้ ความชอบธรรมของรัฐเกิดจากการที่อำนาจอธิปไตยยังคงอยู่กับประชาชน และการใช้อำนาจของรัฐต้องสอดคล้องกับเจตจำนงทั่วไป ไม่ใช่ผลประโยชน์เฉพาะกลุ่ม

ข้อจำกัดของแนวคิดนี้ปรากฏชัดเมื่อพิจารณาในบริบทรัฐสมัยใหม่ที่มีความหลากหลายและซับซ้อน เนื่องจากการแปลเจตจำนงทั่วไปให้เป็นนโยบายสาธารณะในระบบตัวแทนยังคงเผชิญข้อท้าทายเชิงโครงสร้าง

4. การเชื่อมโยงกับความชอบธรรมของรัฐสมัยใหม่ เมื่อพิจารณาแนวคิดเรื่องอำนาจอธิปไตยของ Hobbes, Locke และ Rousseau จะเห็นได้ว่า แต่ละแนวคิดสะท้อนความพยายามในการสร้างความสมดุลระหว่างอำนาจและความชอบธรรมในรูปแบบที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม ในบริบทรัฐสมัยใหม่ อำนาจมิได้ดำเนินในลักษณะรวมศูนย์หรือกระจายเพียงอย่างเดียว หากแต่ทำงานผ่านเครือข่ายของสถาบัน กฎหมาย และนโยบายที่มีความซับซ้อน

ลักษณะดังกล่าวทำให้การประเมินความชอบธรรมไม่สามารถพิจารณาได้เพียงจากโครงสร้างของอำนาจอธิปไตย หากต้องพิจารณากระบวนการใช้อำนาจและผลกระทบต่อประชาชนในเชิงสถาบันควบคู่กันไป

สรุปเชิงวิพากษ์ ในมิติของอำนาจอธิปไตย แนวคิดของ Hobbes, Locke และ Rousseau ต่างมีบทบาทสำคัญในการอธิบายรูปแบบของอำนาจรัฐและเงื่อนไขของความชอบธรรม อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาในบริบทของรัฐสมัยใหม่ จะเห็นได้ว่าอำนาจมิได้ดำเนินอยู่ในรูปแบบเดียว หากแต่แทรกซึมอยู่ในโครงสร้างและกระบวนการเชิงสถาบันที่ซับซ้อน

ด้วยเหตุนี้ การอธิบายความชอบธรรมของรัฐจึงจำเป็นต้องขยายกรอบการวิเคราะห์จากแนวคิดอำนาจอธิปไตยแบบคลาสสิกไปสู่การพิจารณารูปแบบการใช้อำนาจในเชิงสถาบันและกระบวนการทางการเมืองร่วมสมัย

ความชอบธรรมของรัฐในมิติของความยินยอมทางการเมือง

1. Thomas Hobbes ในกรอบคิดของ Hobbes ความยินยอมทางการเมืองเกิดขึ้นจากการที่ปัจเจกตกลงร่วมกันมอบอำนาจให้แก่องค์อธิปไตยเพื่อหลีกเลี่ยงสภาวะสงครามในธรรมชาติ ความยินยอมดังกล่าวมีลักษณะเป็นการโอนสิทธิอย่างเด็ดขาด ซึ่งเมื่อได้มอบอำนาจไปแล้ว ประชาชนไม่สามารถเพิกถอนหรือท้าทายอำนาจนั้นได้ (Hobbes, 1996)

ด้วยเหตุนี้ ความชอบธรรมของรัฐในมุมมองของ Hobbes จึงมีได้ขึ้นอยู่กับการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องของประชาชน หากแต่ตั้งอยู่บนความยินยอมในจุดเริ่มต้นและความสามารถของรัฐในการรักษาความสงบเรียบร้อย

ข้อจำกัดของแนวคิดนี้อยู่ที่การมองความยินยอมในลักษณะคงที่และไม่เปลี่ยนแปลง ซึ่งไม่สอดคล้องกับบริบทของรัฐสมัยใหม่ที่มีความชอบธรรมต้องอาศัยการยอมรับอย่างต่อเนื่องผ่านกระบวนการทางการเมืองและสถาบันต่าง

2. John Locke ให้ความสำคัญกับความยินยอมในฐานะเงื่อนไขพื้นฐานของความชอบธรรม โดยมองว่ารัฐมีอำนาจได้ก็ต่อเมื่อได้รับความยินยอมจากประชาชน และความยินยอมดังกล่าวสามารถถูกถอนคืนได้ หากรัฐละเมิดสิทธิของประชาชน (Locke, 1988)

ในกรอบนี้ ความยินยอมมิใช่เพียงเหตุการณ์ครั้งเดียว แต่เป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงกับการมีส่วนร่วมและการยอมรับอำนาจรัฐอย่างต่อเนื่อง ความชอบธรรมของรัฐจึงขึ้นอยู่กับการความสามารถในการรักษาสีติและเปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง

อย่างไรก็ตาม ในบริบทของรัฐสมัยใหม่ ความยินยอมมักปรากฏในลักษณะทางอ้อม เช่น ผ่านระบบตัวแทนหรือการเลือกตั้ง ซึ่งอาจไม่สะท้อนเจตจำนงของประชาชนอย่างแท้จริง ส่งผลให้ความชอบธรรมที่ตั้งอยู่บนฐานของความยินยอมยังคงมีข้อจำกัดในเชิงปฏิบัติ

3. Jean-Jacques Rousseau เสนอว่า ความยินยอมทางการเมืองต้องเป็นการมีส่วนร่วมโดยตรงของประชาชนในกระบวนการกำหนดกฎหมาย ซึ่งสะท้อน “เจตจำนงทั่วไป” อันเป็นผลรวมของผลประโยชน์ร่วมของสังคม (Rousseau, 2011)

ในมุมมองนี้ ความชอบธรรมของรัฐเกิดขึ้นเมื่อประชาชนมีบทบาทเป็นทั้งผู้กำหนดและผู้ปฏิบัติตามกฎหมาย ความยินยอมจึงมีลักษณะเป็นกระบวนการร่วมที่ไม่สามารถแยกออกจากการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้

อย่างไรก็ตาม แนวคิดดังกล่าวตั้งอยู่บนเงื่อนไขของสังคมที่มีขนาดเล็กและมีความเป็นเอกภาพสูง ซึ่งแตกต่างจากรัฐสมัยใหม่ที่มีความหลากหลายและซับซ้อน การทำให้ความยินยอมมีลักษณะเป็น “เจตจำนงทั่วไป” ในระบบตัวแทนจึงเป็นข้อจำกัดสำคัญของแนวคิดนี้

4. การเชื่อมโยงกับความชอบธรรมของรัฐสมัยใหม่ เมื่อพิจารณาแนวคิดเรื่องความยินยอมของ Hobbes, Locke และ Rousseau จะเห็นได้ว่า ทั้งสามต่างให้ความสำคัญกับความยินยอมในฐานะรากฐานของความชอบธรรม แม้จะมีความแตกต่างในลักษณะของความยินยอมและระดับของการมีส่วนร่วม

อย่างไรก็ตาม ในบริบทรัฐสมัยใหม่ ความยินยอมมิได้ปรากฏในรูปแบบที่ชัดเจนหรือเป็นรูปธรรมเสมอไป หากแต่แฝงอยู่ในกระบวนการทางการเมือง เช่น การเลือกตั้ง นโยบายสาธารณะ และกลไกของสถาบันต่าง ๆ ซึ่งอาจไม่สามารถสะท้อนความยินยอมของประชาชนได้อย่างสมบูรณ์

สรุปเชิงวิพากษ์ ในมิติของความยินยอมทางการเมือง แนวคิดของทั้งสามนักคิดมีบทบาทสำคัญในการอธิบายความชอบธรรมของรัฐในฐานะที่ตั้งอยู่บนการยอมรับของประชาชน อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาในบริบทของรัฐสมัยใหม่ จะเห็นได้ว่าความยินยอมมิได้เป็นสิ่งที่ปรากฏอย่างชัดเจน หากแต่มีลักษณะเป็น “ความยินยอมเชิงสมมติ” ที่แฝงอยู่ในโครงสร้างและกระบวนการทางการเมือง

ด้วยเหตุนี้ การอธิบายความชอบธรรมของรัฐจึงจำเป็นต้องตั้งคำถามต่อความหมายของความยินยอมในทางปฏิบัติ และพิจารณาว่ากระบวนการทางการเมืองสามารถสะท้อนความยินยอมของประชาชนได้จริงเพียงใด

การสังเคราะห์ข้อจำกัดของทฤษฎีสัญญาประชาคมต่อความชอบธรรมของรัฐสมัยใหม่

จากการวิเคราะห์แนวคิดของ Hobbes, Locke และ Rousseau ในมิติของธรรมชาติมนุษย์ อำนาจอธิปไตย และความยินยอมทางการเมือง จะเห็นได้ว่าทฤษฎีสัญญาประชาคมมีบทบาทสำคัญในการวางรากฐานของการอธิบายความชอบธรรมของรัฐในปรัชญาการเมืองสมัยใหม่ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาในบริบทรัฐสมัยใหม่ที่อำนาจดำเนินผ่านโครงสร้างสถาบัน นโยบายสาธารณะ และกระบวนการบริหารที่ซับซ้อน กรอบแนวคิดดังกล่าวยังมีข้อจำกัดที่สำคัญในหลายประการ

1. ปัญหาความยินยอมเชิงสมมติ ทฤษฎีสัญญาประชาคมตั้งอยู่บนสมมติฐานว่าความชอบธรรมของรัฐเกิดจากความยินยอมของปัจเจกในฐานะคู่สัญญา อย่างไรก็ตาม ความยินยอมดังกล่าวมักปรากฏในลักษณะเชิงสมมติหรือเชิงนามธรรม มากกว่าจะเป็นความยินยอมที่แสดงออกอย่างเป็นรูปธรรมในกระบวนการทางการเมือง

ในบริบทรัฐสมัยใหม่ ประชาชนมิได้มีโอกาสแสดงความยินยอมต่ออำนาจรัฐโดยตรง หากแต่ความยินยอมถูกตีความผ่านกลไกต่าง ๆ เช่น การเลือกตั้ง การปฏิบัติตามกฎหมาย หรือการมีส่วนร่วมในนโยบายสาธารณะ ซึ่งไม่สามารถสะท้อนเจตจำนงของประชาชนได้อย่างครบถ้วน

ประเด็นดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า ความชอบธรรมของรัฐไม่อาจตั้งอยู่บน “ความยินยอมในเชิงสมมติ” เพียงอย่างเดียว หากต้องพิจารณาว่ากระบวนการทางการเมืองสามารถสร้างความยินยอมที่มีความหมายในทางปฏิบัติได้จริงเพียงใด

2. ปัญหาความไม่เสมอภาคเชิงโครงสร้างและคู่สัญญาที่ไม่สมมาตร อีกหนึ่งข้อจำกัดสำคัญของทฤษฎีสัญญาประชาคมคือการตั้งสมมติฐานว่าปัจเจกในฐานะคู่สัญญามีความเสมอภาคกันในเชิงอำนาจและโอกาส อย่างไรก็ตาม ในสังคมร่วมสมัย ความสัมพันธ์ทางสังคมและเศรษฐกิจมีลักษณะไม่สมมาตร ซึ่งส่งผลต่อความสามารถของบุคคลในการเข้าถึงทรัพยากร การมีส่วนร่วมทางการเมือง และการกำหนดนโยบาย

ความไม่เสมอภาคเชิงโครงสร้างดังกล่าวทำให้แนวคิดเรื่อง “สัญญา” ไม่สามารถอธิบายความเป็นจริงของอำนาจในสังคมได้อย่างครบถ้วน เนื่องจากคู่สัญญาไม่ได้อยู่ในสถานะที่เท่าเทียมกันตั้งแต่ต้น

ด้วยเหตุนี้ ความชอบธรรมของรัฐจึงไม่อาจพิจารณาได้เพียงจากการมีอยู่ของข้อตกลงเชิงนามธรรม หากต้องคำนึงถึงเงื่อนไขเชิงโครงสร้างที่กำหนดความสัมพันธ์ของอำนาจในสังคมควบคู่กันไป

3. ปัญหาอำนาจเชิงสถาบันและการกำกับชีวิตทางสังคม ในขณะที่ทฤษฎีสัญญาประชาคมมักอธิบายอำนาจรัฐในลักษณะของอำนาจอธิปไตยที่มีศูนย์กลางชัดเจน รัฐสมัยใหม่กลับใช้อำนาจผ่านกลไกที่หลากหลายและกระจายตัวในเชิงสถาบัน อำนาจมิได้จำกัดอยู่เพียงการออกกฎหมายหรือการบังคับใช้กฎหมาย หากแต่

แทรกซึมอยู่ในนโยบายสาธารณะ ระบบราชการ เทคโนโลยีการบริหาร และกระบวนการกำกับดูแลที่มีผลต่อชีวิตประจำวันของประชาชน

ลักษณะของอำนาจในรูปแบบนี้ทำให้การอธิบายความชอบธรรมในกรอบของอำนาจอธิปไตยแบบดั้งเดิมไม่เพียงพอ เนื่องจากไม่สามารถสะท้อนความซับซ้อนของอำนาจที่ดำเนินผ่านโครงสร้างและกระบวนการเชิงสถาบันได้อย่างครบถ้วน

4. ข้อเสนอเชิงทฤษฎีต่อการอธิบายความชอบธรรมของรัฐร่วมสมัย จากข้อจำกัดของกรอบทฤษฎีสัญญาประชาคมดังกล่าว บทความนี้เสนอการปรับกรอบการอธิบายความชอบธรรมของรัฐจากแนวคิดที่เน้น “จุดกำเนิดของอำนาจ” ไปสู่กรอบการประเมินที่ให้ความสำคัญกับ “คุณภาพของกระบวนการทางการเมืองและโครงสร้างเชิงสถาบัน” เป็นศูนย์กลาง โดยองค์ความรู้ใหม่ของบทความนี้อยู่ที่การสังเคราะห์เกณฑ์การประเมินความชอบธรรมในสามมิติที่เชื่อมโยงกัน ได้แก่ 1. ระดับของการมีส่วนร่วมและความเป็นตัวแทนทางการเมือง 2. ความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และความสามารถในการตรวจสอบของกระบวนการตัดสินใจ และ 3. ความสามารถของนโยบายและสถาบันรัฐในการลดความไม่เสมอภาคเชิงโครงสร้าง

ในบริบทของประเทศไทย กรอบการวิเคราะห์ดังกล่าวสามารถเชื่อมโยงกับหลักการตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 (2560) ซึ่งกำหนดให้อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย (มาตรา 3) และเน้นหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน ความโปร่งใส และการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐในหลายหมวดสำคัญ อย่างไรก็ตาม ในเชิงวิพากษ์ ความชอบธรรมของรัฐมิได้เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติจากการกำหนดหลักการไว้ในบทบัญญัติทางกฎหมาย หากแต่ขึ้นอยู่กับคุณภาพของกระบวนการทางการเมืองและการทำงานของสถาบันในทางปฏิบัติที่มีความสอดคล้องกับหลักการดังกล่าวเพียงใด ทั้งนี้ งานศึกษาของนักวิชาการไทยยังชี้ให้เห็นถึงความตึงเครียดระหว่างหลักการอำนาจอธิปไตยของประชาชนในเชิงบรรทัดฐานกับเงื่อนไขเชิงสถาบันในทางปฏิบัติ ซึ่งสะท้อนข้อจำกัดของการนำทฤษฎีสัญญาประชาคมมาอธิบายในบริบทการเมืองไทยร่วมสมัย (อภิรดี โกเฮง และขวัญชนก สายชมพู, 2567)

ดังนั้น การประเมินความชอบธรรมของรัฐในบริบทร่วมสมัยจึงจำเป็นต้องพิจารณาทั้งในระดับเชิงบรรทัดฐานและเชิงปฏิบัติ โดยให้ความสำคัญกับการทำให้หลักการตามรัฐธรรมนูญสามารถแปรเป็นกระบวนการที่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง มีความโปร่งใส และสามารถลดความไม่เสมอภาคเชิงโครงสร้างได้ ซึ่งจะทำให้ความชอบธรรมของรัฐมีลักษณะเป็นพลวัตและสอดคล้องกับสภาพสังคมร่วมสมัยมากยิ่งขึ้น

5. การสังเคราะห์เปรียบเทียบแนวคิดของ Thomas Hobbes, John Locke และ Jean-Jacques Rousseau

การวิเคราะห์แนวคิดของ Thomas Hobbes, John Locke และ Jean-Jacques Rousseau ในทั้งสามมิติ ได้แก่ ธรรมชาติมนุษย์ อำนาจอธิปไตย และความยินยอมทางการเมือง สามารถสังเคราะห์เปรียบเทียบได้ว่า นักคิดทั้งสามมีจุดร่วมสำคัญคือการวาง “ความยินยอมของปัจเจก” เป็นฐานของความชอบธรรมของรัฐ แต่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญในระดับของการให้ความสำคัญต่ออำนาจรัฐ สิทธิของประชาชน และรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

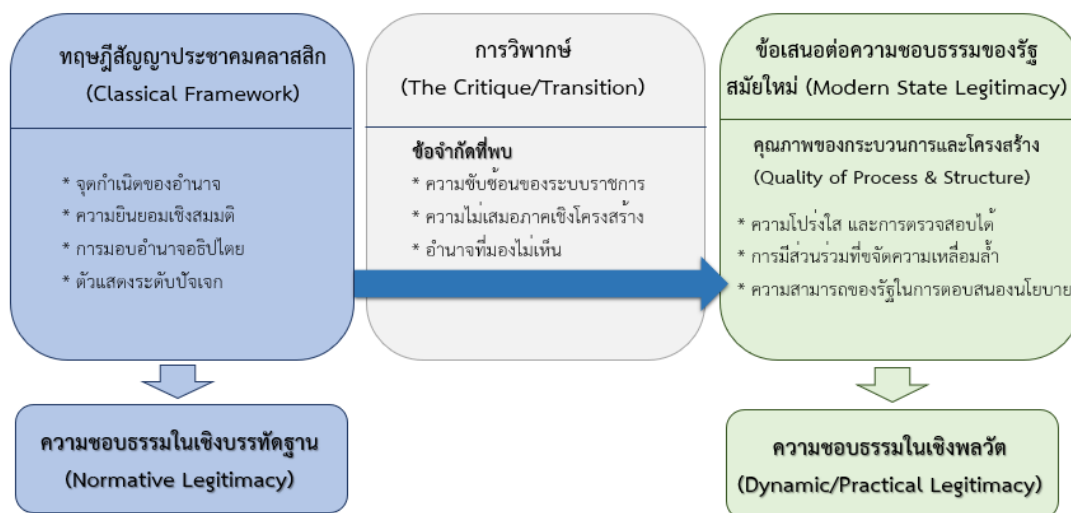
โดย Hobbes ให้ความสำคัญกับความมั่นคงและเสถียรภาพของสังคมเป็นหลัก ส่งผลให้ความชอบธรรมของรัฐตั้งอยู่บนประสิทธิภาพในการควบคุมความขัดแย้งผ่านอำนาจอธิปไตยแบบรวมศูนย์ ขณะที่ Locke มองความชอบธรรมในฐานะผลของความยินยอมภายใต้กรอบกฎหมาย โดยเน้นการคุ้มครองสิทธิธรรมชาติและการจำกัดอำนาจรัฐผ่านหลักนิติธรรม ส่วน Rousseau ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

ในฐานะเจ้าของอำนาจอธิปไตย โดยเชื่อมโยงความชอบธรรมเข้ากับ “เจตจำนงทั่วไป” ที่สะท้อนผลประโยชน์ร่วมของสังคม

อย่างไรก็ตาม แม้ทั้งสามแนวคิดจะมีความแตกต่างกันในระดับของอำนาจและการมีส่วนร่วม แต่ล้วนตั้งอยู่บนสมมติฐานร่วมที่มองความชอบธรรมของรัฐผ่านกรอบ “ความสัมพันธ์เชิงสัญญา” ระหว่างรัฐกับปัจเจก ซึ่งเป็นข้อจำกัดสำคัญเมื่อพิจารณาในบริบทรัฐสมัยใหม่ที่อำนาจมิได้ดำเนินผ่านความสัมพันธ์เชิงสัญญาโดยตรง หากแต่แทรกซึมอยู่ในโครงสร้างสถาบัน กระบวนการนโยบาย และกลไกการบริหารที่ซับซ้อน

องค์ความรู้ใหม่

จากการสังเคราะห์ข้อจำกัดของทฤษฎีสัญญาประชาคมคลาสสิกและการพัฒนาแนวคิดความชอบธรรมของรัฐในบริบทสมัยใหม่ สามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดเชิงบูรณาการที่แสดงให้เห็นการเปลี่ยนผ่านจากความชอบธรรมที่ยึดโยงกับจุดกำเนิดของอำนาจ ไปสู่ความชอบธรรมที่พิจารณาจากคุณภาพของกระบวนการและโครงสร้างเชิงสถาบัน ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการเปลี่ยนผ่านมิติความชอบธรรม

จากสัญญาประชาคมคลาสสิก สู่รัฐสมัยใหม่

ที่มา: ผู้เขียน

จากภาพที่ 1 แผนภาพนี้สะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนผ่านของแนวคิดเรื่องความชอบธรรมของรัฐจากกรอบทฤษฎีสัญญาประชาคมแบบคลาสสิกไปสู่กรอบคิดร่วมสมัยที่ให้ความสำคัญกับมิติของกระบวนการและผลลัพธ์มากยิ่งขึ้น โดยในระยะแรก ความชอบธรรมของอำนาจรัฐถูกอธิบายผ่านแนวคิดเรื่อง “จุดกำเนิดของอำนาจ” ซึ่งตั้งอยู่บนสมมติฐานว่าปัจเจกบุคคลยินยอมร่วมกันก่อตั้งรัฐและมอบ อำนาจอธิปไตยให้แก่ผู้ปกครอง แนวคิดดังกล่าวจึงมีลักษณะเป็นการอธิบายเชิงบรรทัดฐานที่เน้นความถูกต้องตามหลักเหตุผลและหลักการเป็นสำคัญ

อย่างไรก็ดี เมื่อรัฐมีพัฒนาการเข้าสู่ความเป็นรัฐสมัยใหม่ การอธิบายความชอบธรรมด้วยกรอบคิดดังกล่าวเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอ เนื่องจากโครงสร้างรัฐมีความซับซ้อนมากขึ้น ระบบราชการมีบทบาทเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ขณะเดียวกัน ปัญหาความไม่เสมอภาคเชิงโครงสร้างยังคงดำรงอยู่ และอำนาจจำนวน

ไม่น้อยก็แฝงอยู่ในรูปแบบที่ไม่สามารถมองเห็นได้โดยตรงในเชิงสถาบันหรือวาทกรรมทางสังคม ประเด็นเหล่านี้นำไปสู่การตั้งคำถามต่อความเพียงพอของแนวคิดดั้งเดิม และเปิดพื้นที่ให้เกิดการอธิบายความชอบธรรมในมิติใหม่

ในบริบทดังกล่าว แนวคิดร่วมสมัยจึงหันมาให้ความสำคัญกับ “คุณภาพของกระบวนการและโครงสร้าง” มากขึ้น โดยพิจารณาความชอบธรรมจากความโปร่งใสและความสามารถในการตรวจสอบของรัฐ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง รวมถึงความสามารถของสถาบันในการตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของสังคม แนวคิดนี้สะท้อนให้เห็นว่าความชอบธรรมของรัฐไม่ได้หยุดอยู่เพียงที่การยินยอมในเชิงนามธรรม หากแต่เป็นสิ่งที่ต้องถูกสร้างและยืนยันผ่านการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องในโลกความเป็นจริง

สรุป

จากการวิพากษ์แนวคิดของ Thomas Hobbes, John Locke และ Jean-Jacques Rousseau สามารถสรุปได้ว่า แม้ทฤษฎีสัญญาประชาคมจะมีบทบาทสำคัญในการวางรากฐานการอธิบายความชอบธรรมของรัฐในปรัชญาการเมืองสมัยใหม่ โดยมีจุดร่วมที่สำคัญคือการยึดโยงความชอบธรรมเข้ากับความยินยอมของปัจเจก แต่ความแตกต่างของแนวคิดทั้งสามสะท้อนให้เห็นมิติที่หลากหลายของความชอบธรรม ตั้งแต่ความชอบธรรมเชิงความมั่นคง (Hobbes) ความชอบธรรมเชิงสิทธิและกฎหมาย (Locke) ไปจนถึงความชอบธรรมเชิงการมีส่วนร่วมและเจตจำนงร่วม (Rousseau)

อย่างไรก็ตาม การสังเคราะห์เชิงเปรียบเทียบชี้ให้เห็นว่ากรอบสัญญาประชาคมยังมีข้อจำกัดร่วมที่สำคัญ กล่าวคือ การตั้งอยู่บนสมมติฐานของ “ความยินยอมเชิงสมมติ” และ “ความเสมอภาคของคู่สัญญา” ซึ่งไม่สอดคล้องกับบริบทของรัฐสมัยใหม่ที่มีความสัมพันธ์เชิงอำนาจถูกกำหนดโดยโครงสร้างสถาบันและความไม่เสมอภาคเชิงโครงสร้าง

องค์ความรู้ใหม่ของบทความนี้จึงอยู่ที่การเสนอการขยับกรอบการประเมินความชอบธรรมของรัฐจากการเน้น “ที่มาของอำนาจ” ไปสู่การประเมิน “คุณภาพของกระบวนการและโครงสร้างเชิงสถาบัน” โดยเน้นสามเกณฑ์หลัก ได้แก่ การมีส่วนร่วมและความเป็นตัวแทนทางการเมือง ความโปร่งใสและความรับผิดชอบของกระบวนการตัดสินใจ และความสามารถของรัฐในการลดความไม่เสมอภาคเชิงโครงสร้าง

การปรับกรอบดังกล่าวช่วยขยายขอบเขตของการอภิปรายความชอบธรรมของรัฐจากระดับทฤษฎีเชิงบรรทัดฐานไปสู่การวิเคราะห์เชิงกระบวนการและนโยบายในบริบทร่วมสมัย ทำให้สามารถอธิบายพลวัตของอำนาจรัฐและความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชนได้อย่างสอดคล้องกับความเป็นจริงของสังคมมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ชัยณรงค์ ศรีมันตะ. (2563). ธรรมชาติมนุษย์ในปรัชญาของโทมัส ฮอบส์. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 28(1), 48–72.
- ศุภชัย ศุภผล. (2562). ปรัชญาการเมืองเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อภิรดี โกเฮง และขวัญชนก สายชมพู. (2567). ทฤษฎีสัญญาประชาคมกับอำนาจอธิปไตยของประชาชนไทย. วารสารวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์, 6(1), 202–210.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (2560, 6 เมษายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก. หน้า 1-90.

- Foucault, M. (2007). *Security, Territory, Population: Lectures at the Collège de France, 1977–1978* (M. Senellart, Ed.; G. Burchell, Trans.). New York: Palgrave Macmillan.
- Fraser, N. (2009). *Scales of Justice: Reimagining Political Space in A Globalizing World*. New York: Columbia University Press.
- Hobbes, T. (1996). *Leviathan* (Original Work Published 1651). Cambridge, England: Cambridge University Press.
- Locke, J. (1988). *Two Treatises of Government* (Original Work Published 1689). Cambridge, England: Cambridge University Press.
- Mills, C. W. (1997). *The Racial Contract*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Pateman, C. (1988). *The Sexual Contract*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Rousseau, J.-J. (2011). *The Social Contract* (Original Work Published 1762). London: Penguin Books.